

Література:

1. Тіхонов А.М. Правове регулювання цифрової спадщини: від «сірої зони» до інституту цифрового заповіту. URL.: https://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4382

2. Туров В. Д. Використання інформаційних технологій на етапі доказування в адміністративному судочинстві України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: серія: Право* / голов. ред. Ю. М. Бисага. Ужгород, 2024. Т. 2. Вип. 82. С. 278 – 283

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-580-1-87>

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ ЯК ПЕРЕШКОДА ПРЕДСТАВНИЦТВА АДВОКАТОМ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Зарічний Іван Ярославович

*аспірант кафедри цивільного права і процесу
Львівського національного університету імені Івана Франка*

Особа може брати участь у цивільній справі особисто або через свого представника. Особиста участь у справі особи не позбавляє її права мати в цій справі представника (ч. 2 ст. 58 ЦПК України) [1]. Традиційно за підставою виникнення процесуального представництва поділяють на законне і договірне [2, с. 128].

З урахуванням встановлених ч. 1 ст. 60 ЦПК України вимог договорним представником у суді окрім незначних винятків, встановлених ч. 2 цієї ж статті (спорів, що виникають з трудових відносин, а також справ у малозначних спорах) може бути лише адвокат. Це обумовлено посиленням змагальної моделі цивільного судочинства, значною формалізацією та інтенсифікацією цивільного процесу, в умовах чого більш ефективною є участь у справі не самої особи, яка є суб'єктом матеріального правовідношення та не володіє юридичними знаннями, а її професійного представника, яким є адвокат.

Правові основи діяльності адвокатури в Україні визначаються статтею 131-2 Конституції України, якою передбачено, що для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура [3].

Засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні визначаються ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [4]. П. 1 ч. 1 ст. 1 Закону визначено поняття: адвокат - фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені цим Законом, а ч. 1 ст. 6 Закону передбачено, що

адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою відповідно до рівня, визначеного згідно із Законом України "Про забезпечення функціонування української мови як державної", має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених цим Законом), склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю.

Особливість процесуального статусу адвоката як представника полягає у тому, що окрім обов'язку дотримуватися процесуальних обов'язків, які встановлені для усіх учасників справи, він повинен дотримуватися також спеціальних обов'язків та виконувати спеціальні вимоги, встановлені законодавством про адвокатуру.

Статус адвоката вимагає від нього не лише своєчасного подання клопотань, виконання розпоряджень головуєчого в судовому засіданні тощо, але і неухильного дотримання інтересів клієнта та найвищих етичних стандартів поведінки, зокрема у випадку виникнення конфлікту інтересів.

Згідно з п. 8 ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» конфлікт інтересів - суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків, а також на вчинення чи невчинення ним дій під час здійснення адвокатської діяльності.

Неабияку роль у врегулюванні порядку здійснення адвокатом представництва у цивільній справі відіграють Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09 червня 2017 року [5]. Зокрема, Правилами також передбачено випадки виникнення у адвоката конфлікту інтересів та способи його вирішення.

У ч. 1 ст. 9 Правил міститься визначення конфлікту інтересів, яке співпадає із викладеним у п. 8 ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Вичерпного переліку випадків, які слід було б кваліфікувати як конфлікт інтересів у законодавстві не визначено. Водночас, окремі випадки можна виокремити зі змісту ст. 28 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», якою передбачено підстави для відмови в укладенні договору про надання правничої допомоги. Зокрема, конфлікт інтересів виникатиме, якщо адвокат є членом сім'ї або близьким родичем посадової особи, яка брала або бере участь у господарському, цивільному, адміністративному судочинстві, кримінальному провадженні, розгляді справи про адміністративне правопорушення, щодо яких до адвоката звертаються з пропозицією укладення договору про надання правничої допомоги (п.5 ч.1 ст. 28 Закону), якщо виконання адвокатом договору про

надання правничої допомоги може суперечити інтересам адвоката, членів його сім'ї або близьких родичів, адвокатського бюро або адвокатського об'єднання, засновником (учасником) якого він є, професійним обов'язкам адвоката (п.6 ч.1 ст. 28 Закону) або якщо адвокат надає правничу допомогу іншій особі, інтереси якої можуть суперечити інтересам особи, яка звернулася щодо укладення договору про надання правничої допомоги (п.7 ч.1 ст. 28 Закону).

Останній варіант конфлікту інтересів виникає на практиці найчастіше. При цьому важливо зауважити, що ознак конфлікту інтересів не буде у разі одночасного представництва адвокатом у цивільній справі кількох позивачів чи кількох відповідачів, або позивача і третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на його стороні. Конфлікт інтересів може виникнути у випадку одночасного представництва осіб, які мають протилежний процесуальний інтерес (позивача та відповідача).

Правилами адвокатської етики передбачено можливість врегулювання конфлікту інтересів шляхом отримання письмової згоди клієнтів, інтереси яких є взаємно суперечливими або вірогідно можуть стати суперечливими.

Водночас, у багатьох європейських країнах заборонено представляти інтереси клієнта за умови наявності конфлікту інтересів навіть при його згоді. Так, згідно з § 46 Кодексу адвокатської етики, затвердженого резолюцією Вищої ради адвокатів Польщі від 10 жовтня 1998 року № 2/XVIII/98, адвокат не може представляти клієнтів, чиї інтереси суперечать одна одній, навіть якщо ці клієнти на це згодні [6].

Вважаємо, що обидва варіанти врегулювання цього питання не позбавлені недоліків, а питання усунення конфлікту інтересів слід вирішувати більш диференційовано: звичайно, варто категорично заборонити одночасне представництво двох клієнтів, які у цивільній справі мають протилежний процесуальний інтерес, оскільки доволі абсурдною була б ситуація, коли один і той же адвокат представляв у одній справі позивача та відповідача. Водночас, якщо йдеться про те, що адвокат раніше представляв інтереси однієї особи, однак таке представництво припинив, а на даний час розпочинає представництво особи, чиї інтереси суперечать попередньому клієнту, то таке слід вважати можливим за умови отримання письмової згоди.

На основі наведеного можемо дійти висновку, що конфлікт інтересів є суперечністю між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків, а також на вчинення чи невчинення ним дій під час здійснення адвокатської діяльності. Перелік випадків виникнення конфлікту інтересів не є вичерпним, тому його наявність повинна встановлюватися

в кожному окремому випадку з урахуванням обставин справи. Найбільш поширеним випадком виникнення конфлікту інтересів є представництво осіб, інтереси яких є суперечливими. На нашу думку, питання усунення конфлікту інтересів слід вирішувати диференційовано: варто категорично заборонити одночасне представництво двох клієнтів, які у цивільній справі мають протилежний процесуальний інтерес, водночас, якщо адвокат раніше представляв інтереси однієї особи, однак таке представництво припинив, а на даний час розпочинає представництво особи, чий інтерес суперечать попередньому клієнту, то таке слід вважати можливим за умови отримання письмової згоди.

Література:

1. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 року № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 40-41, 42, ст.492. (з наст. змінами та доповненнями).
2. Цивільне процесуальне право України: підручник / [В.М. Коссак, С.М. Коссак, Р.Я. Лемик, Ю.В. Навроцька, С.В. Сенік] ; за заг.ред. В.М. Коссака. – 2-ге вид. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2025. 744 с.
3. Конституція України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> .
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/conv#n217> .
5. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09 червня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text> .
6. Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu (Kodeks Etyki Adwokackiej) uchwała Naczelna Rada Adwokacka uchwała nr 2/XVIII/98 od 10 października 1998 r. URL: https://www.adwokatura.pl/admin/wgrane_pliki/file-zal-do-uchwaly-prezydium-nra-nr-1742026kodeksetykiadwokackiejtekst-jednolity-44572.pdf